

רחמיו" - הרי שגם שם הוצרך לפרשה, שכן בתחילת ד"ה הקודם כותב רש"י (כשהוא משנה מלשונו של רשב"י) "נתגלגלו רחמיו".

ועל פי זה מוכן ההכרח לכך שכאן אין לפרש "נכמרו" - "נתגלגלו", שהרי אפילו עשו נתגלגלו רחמיו מיד כשראה את יעקב משתחוה אליו, מה שלא הי' כן ביוסף.

כן מוכן שאין רש"י שולל את פירוש התרגום "אתגוללו רחמוהי", אלא שכאן הפירוש הוא "נתחממו".

מג, לב

וישימו לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים האכלים אתו לבדם כי לא יוכלון המצרים לאכל את העברים לחם כי תועבה היא למצרים

כי תועבה היא: דבר שנאוה הוא למצרים לאכול את העברים, ואונקלוס נתן טעם לדבר.

באונקלוס מפרש "ארי בעירא דמצראי דחלין לי' עבראי אכלין".

ומכל מקום ציוה יוסף לאשר על ביתו "וטבוח טבח" (לעיל פסוק טז), שכן היו גם בהמות כאלו שלא היו עובדים להן.

וראה רש"י וישב לז, לו: "שוחטי בהמות המלך". ומרש"י ויגש מז, ו "על צאן שלי" מוכח שאפילו בצאן היו כאלו שלא עבדו להם. ומה שנאמר (ויגש מז, לד) "כי תועבת מצרים כל רעה צאן" - בהכרח לפרש שהשבטים היו רועים כל צאן, גם אלו שהמצרים היו עובדים להם.

וראה רש"י בא יא, ה שעבדו רק לבכור (ואף ששם נאמר "וכל בכור בהמה" - כן הוא בכל המינים, וגם בצאן. וראה רש"י בראשית ד, כ: "הוא הי' הראשון לרועי בהמות במדברות, חדש כאן וחדש כאן בשביל מרעה צאנו"). ויש להאריך בזה.

מד, ז

ויאמר אליו למה ידבר אדני כדברים האלה חלילה לעבדיך מעשות כדבר הזה

חלילה לעבדיך: חולין הוא לנו, לשון גנאי. ומרגומו חס לעבדיך, חס מאת הקב"ה יהי עלינו מעשות זאת. והרבה יש בגמרא, חס ושלוס.

יש לשאול: על הפסוק "חלילה לך מעשות כדבר הזה" (וירא יח, כג) פירש רש"י "חולין הוא לך" ותו לא, ואילו כאן מוסיף "לשון גנאי".

ויש לומר:

"חלילה לך מעשות כדבר הזה" נאמר כלפי הקב"ה, שאינו שייך כלל לעניני חול; וברור שאין להעלות על הדעת שיהי' אצלו דבר שהוא בגדר "חולין". מה שאין כן "חלילה לעבדיך" מדבר אודות בני אדם, השייכים לעניני חול, ואם כן גם אם דבר מסויים הוא בבחינת "חולין" אין זה מכריח עדיין שהדבר מושלל ומופרך אצלם.

לכן מוסיף כאן רש"י ש"חולין" משמעו גם "גנאי", ובמילא מובן שדבר מגונה מושלל אצלם לגמרי.

שני פירושים - למה?

הקושי בפירוש הראשון: בשלמא כשמדובר באדם כזה שאינו שייך כלל לעניני חול, מובן שכאשר הוא אומר על דבר מסויים שהוא "חולין" הרי זה "לשון גנאי" - הדבר מגונה אצלו. אבל כאן רצו השבטים להפריך את הטענה שהם גנבים, ואם כן קשה לומר שהם רצו להוכיח את הדבר על ידי הטענה "חלילה הוא לנו" (אין להעלות על הדעת שהם גנבו, שהרי אפילו עניני חול הם בגדר "גנאי" אצלם). ומה גם שרצו לשכנע שלוחו של יוסף (גוי מצרי), שאצלו אין דברי "חולין" ענין של גנאי. ואם כן היו צריכים לומר בצורה ברורה שגניבה היא דבר מגונה ומושלל בעיניהם.

(קושי זה אין להקשות בפרשת וירא (שם מדובר בהקב"ה), ולכן מסתפק שם רש"י בפירוש "חולין הוא לך" ואינו מביא פירוש נוסף).

לכן מביא פירוש נוסף, ש"חלילה הוא לנו" פירושו חס ושלום שיהי' אצלם מקרה של גניבה, והקב"ה ירחם עליהם וישמרם מדבר כזה.

הקושי בפירוש השני: לא מצינו בתנ"ך (מה שאין כן בגמרא) "חלילה" מלשון "חס".

שם: חולין הוא לנו, לשון גנאי

ואילו לעיל (נח ט, כ), על "ויחל נח איש האדמה ויטע כרם", מפרש רש"י "ויחל, עשה עצמו חולין", ותו לא. שכן שם לא הי' בדבר משום גנאי, אלא רק "חולין" בלבד, וכהמשך פירושו שם: "שהי' לו לעסוק תחילה בנטיעה אחרת".